

preschool age with general speech underdevelopment]. [Avtoref. dys. kand. ped. nauk]. Instytut spetsialnoi pedahohiky NAPN Ukrainy. <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/publ/REF-0000310987> [in Ukrainian].

6. Ribtsun, Y. V. (2023). Lohopsykhodiagnostyka perceptyvnykh protsesiv doshkilnykiv iz funktsionalnymy ta movlennievymy trudnoshchamy [Logopsychodiagnostics of perceptual processes of preschoolers with functional and speech difficulties]. In *Baltija Publishing* (pp. 351–372). Riga, Latvia. [in Ukrainian].

7. Ribtsun, Y. V. (2024). Porushennia movlennia [Speech disorders]. In L. I. Prokhorenko & V. V. Zasenka (Eds.), *Spetsialna pedahohika i psykhologhiia: suchasnyi terminolohichnyi slovnyk* (p. 170). Kyiv: Heneza. <https://ispukr.org.ua/?p=12942> [in Ukrainian].

8. Sobotovych, Ye. F. (1997). *Struktura movlennievoi diialnosti i mekhanizmy yii formuvannia* [The structure of speech activity and the mechanisms of its formation]: *Naukovo-metodychnyi posibnyk* (44 p.). Kyiv: IZMN. [in Ukrainian].

9. Sobotovych, Ye. F. (2004). *Prohramni vymohy do korektsiinoho navchannia z rozvytku movlennia ditei starshoho doshkilnoho viku z vadamy intelektu* [Program requirements for remedial education for the development of speech of older preschool children with intellectual disabilities]: *Prohramno-metodychnyi kompleks* (144 p.). Kyiv: Aktualna osvita. [in Ukrainian].

10. Sobotovych, Ye. F. (2015). Vybrani pratsi z lohopedii [Selected works on speech therapy]. (V. V. Tyshchenko & Ye. Yu. Lyndina, Eds.; 308 p.). Kyiv: Vydavnychiy dim Dmytra Buraho. [in Ukrainian].

11. Trofymenko, L. I. (2004). *Formuvannia leksyko-hramatychnoi storony movlennia u ditei p'iatoho roku zhyttia iz zahalnym nedorozvytkom movlennia* [Formation of the lexical and grammatical aspects of speech in children of the fifth year of life with general speech underdevelopment]. [Dys. kand. ped. nauk]. Kyiv. [in Ukrainian].

12. Trofymenko, L. I. (2013). *Korektsiine navchannia z rozvytku movlennia ditei starshoho doshkilnoho viku iz ZNM* [Correctional training for the development of speech of older preschool children with SNM]: *Prohramno-metodychnyi kompleks* (108 p.). <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/10502/1/Trofimenko5.pdf> [in Ukrainian].

13. Trofymenko, L. I. (2022). Osvitni trudnoshchi v uchniv pochatkovykh klasiv z alaliieiu [Educational difficulties in primary school students with alalia]. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia*, (4), 58–68. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736468> [in Ukrainian].

УДК 37.013.74:159.9:616.89:378.4

Олена Чеботарьова,

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку

olena.chebotareva@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-4560-3708

Researcher ID: O-7771-2016

Olena Chebotaryova,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Head of the Department of Education of

Children with Disabilities of Intellectual Development

Ірина Гладченко,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку

iryna.hladchenko@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-2013-8053

Researcher ID: P-7400-2016

Iryna Hladchenko,

PhD (Pedagogical Sciences),

senior research of the Department of Education of

Children with Disabilities of Intellectual Development

Інститут спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка НАПН України,

м. Київ, Україна

вул. М. Берлінського 9, м. Київ, 04060, Україна

Mykola Yarmachenko Institute of Special

Pedagogy and Psychology of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

9 M. BerlinskySt, Kyiv, 04060, Ukraine

**МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ТА ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ З
ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ»
ЗДОБУВАЧАМ ТРЕТЬОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

METHODICAL ASPECTS OF TEACHING THE DISCIPLINE «MODERN TECHNOLOGIES FOR TEACHING AND SUPPORTING CHILDREN WITH MENTAL IMPAIRMENT» FOR STUDENTS OF THE THIRD LEVEL OF HIGHER EDUCATION

Анотація. У статті розкрито актуальні аспекти оновлення освітньо-наукових програм «Спеціальна педагогіка» та «Психологія» відповідно до затвердженого Стандарту вищої освіти України для третього (освітньо-наукового) рівня. Особливу увагу приділено розробленій навчальній дисципліні «Сучасні технології навчання та підтримки дітей з порушеннями інтелектуального розвитку», яка є інтегрованою для здобувачів наукового ступеня доктора філософії за двома спеціальностями – спеціальна освіта та психологія.

Окреслено мету, завдання, структуру та зміст курсу, спрямованого на формування фахових, загальнопредметних, дослідницьких і педагогічних компетентностей. Дисципліна охоплює вивчення інноваційних підходів до навчання, корекційно-розвивальної підтримки, використання цифрових технологій, розроблення індивідуальних освітніх планів та моніторинг ефективності педагогічних стратегій. Підкреслено важливість міждисциплінарного підходу, індивідуалізації освітньої траєкторії та інтерактивного навчального середовища для формування професійної зрілості здобувачів.

Стаття також висвітлює методичні аспекти викладання дисципліни. Аналізуються особливості організації навчального процесу, що ґрунтується на інтеграції міждисциплінарних підходів, застосуванні інноваційних педагогічних технологій та цифровізації освіти. Особливу увагу приділено формуванню компетентностей здобувачів у сфері адаптації та впровадження сучасних методик корекційної педагогіки, розвитку наукової самостійності, критичного мислення та дослідницьких навичок. Окремо висвітлено роль інтерактивних методів, таких як кейс-стаді, проєктна діяльність, дискусії та ігрові технології, у формуванні практичних умінь та професійної майстерності майбутніх педагогів. Практичні заняття, зокрема моделювання педагогічних ситуацій та розробка корекційних програм, підкреслюють значущість адаптації навчального матеріалу до індивідуальних потреб дітей з особливими освітніми потребами. Результати дослідження сприяють удосконаленню освітніх програм і методик підготовки докторів філософії у галузі спеціальної освіти та психології.

Ключові слова: підготовка докторів філософії, спеціальна освіта, психологія, вища освіта, методика викладання, педагогічна майстерність, сучасні технології навчання, підтримка, порушення інтелектуального розвитку, інтерактивні методи навчання, здобувачі освіти.

Abstract. The article reveals the current aspects of updating the educational and scientific programs «Special Pedagogy» and «Psychology» in accordance with the approved Standard of

Higher Education of Ukraine for the third (educational and scientific) level. Special attention is paid to the developed academic discipline «Modern Technologies of Teaching and Supporting Children with Intellectual Development Disorders», which is integrated for applicants for the degree of Doctor of Philosophy in two specialties – special education and psychology.

The goal, objectives, structure and content of the course aimed at the formation of professional, general subject, research and pedagogical competencies are outlined. The discipline covers the study of innovative approaches to learning, correctional and developmental support, the use of digital technologies, the development of individual educational plans and monitoring the effectiveness of pedagogical strategies. The importance of an interdisciplinary approach, individualization of the educational trajectory and an interactive learning environment for the formation of professional maturity of applicants is emphasized. The article also highlights the methodological aspects of teaching the discipline. The features of the organization of the educational process are analyzed, which is based on the integration of interdisciplinary approaches, the use of innovative pedagogical technologies and the digitalization of education. Special attention is paid to the formation of applicants' competencies in the field of adaptation and implementation of modern methods of correctional pedagogy, the development of scientific independence, critical thinking and research skills. The role of interactive methods, such as case studies, project activities, discussions and game technologies, in the formation of practical skills and professional skills of future teachers is separately highlighted. Practical classes, in particular, modeling pedagogical situations and developing correctional programs, emphasize the importance of adapting educational material to the individual needs of children with special educational needs. The results of the study contribute to the improvement of educational programs and methods of training doctors of philosophy in the field of special education and psychology.

Key words: training of doctors of philosophy, special education, psychology, higher education, teaching methods, pedagogical skills, modern learning technologies, support, intellectual disabilities, interactive teaching methods, students.

Актуальність дослідження. Затвердження Стандарту вищої освіти України третього рівня вищої освіти (доктор філософії) зі спеціальностей А 6 Спеціальна освіта (за спеціалізаціями), галузі знань А Освіта та С 4 Психологія, галузі знань С Соціальні науки, журналістика обумовило перегляд освітньо-наукових програм «Спеціальна педагогіка» та «Психологія», що є важливим напрямом Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України (<https://ispukr.org.ua>).

Оновлення змісту підготовки докторів філософії здійснюється з урахуванням: основних принципів гуманізації освіти, створення необхідних умов для оптимізації переліку вибіркових навчальних дисциплін та забезпечення відповідності фахової підготовки в ІСПіП імені Миколи Ярмаченка НАПН України вимогам національного ринку праці, змінам, що відбуваються в державі та світі; створення умов для розвитку особистості й творчої самореалізації кожного здобувача Інституту; постійного підвищення якості освіти, оновлення її змісту та удосконалення організації навчально-виховного процесу; забезпечення можливості формування аспірантами індивідуальної освітньої траєкторії в межах певної освітньої програми; регламентації порядку формування змісту вибіркової частини робочих навчальних планів Інституту.

Своєю чергою потребує оновлення навчальних дисциплін, що дає змогу адаптувати освітній процес до сучасних вимог та потреб здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Це передбачає перегляд та модернізацію чинних курсів, а також розроблення нових, які відображають актуальні тенденції у відповідних галузях знань.

Метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних і практичних засад оновлення змісту підготовки докторів філософії у галузі спеціальної освіти та психології шляхом розроблення та впровадження навчальної дисципліни вибіркового циклу *«Сучасні технології навчання та підтримки дітей з порушеннями інтелектуального розвитку»*, що відповідає вимогам нових освітніх стандартів, потребам ринку праці та актуальним тенденціям у спеціальній педагогіці й психології.

Методи дослідження: аналіз і узагальнення наукових джерел для вивчення сучасного стану підготовки фахівців та підходів до навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку; порівняльний аналіз та проектування (моделювання) для розробки структури, змісту, тематичного наповнення та компетентнісного спрямування нової навчальної дисципліни вибіркового циклу. Експертне оцінювання залучених фахівців у галузі спеціальної освіти

дало змогу визначити доцільність і актуальність запропонованих змін. Крім того, аналіз нормативно-правових документів забезпечив відповідність запропонованої дисципліни вимогам державних стандартів та освітньо-наукових програм. Застосування зазначених методів забезпечило наукове підґрунтя для впровадження нових підходів у підготовці майбутніх докторів філософії.

Виклад основного матеріалу. Робочу програму (силабус) навчальної дисципліни «Сучасні технології навчання та підтримки дітей з порушеннями інтелектуального розвитку» розроблено на основі нових законодавчих документів – Закону України «Про вищу освіту» зі змінами (2023), Стандарту вищої освіти зі спеціальності 016 Спеціальна освіта для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (2023), нових програм для здобувачів наукового ступеня доктора філософії за напрямом підготовки А Освіта, спеціальністю А6 Спеціальна освіта та напрямом підготовки С Соціальні науки, журналістика та інформація за спеціальністю С4 Психологія за освітньою кваліфікацією – доктор філософії. Ця дисципліна є інтегрованою, оскільки враховує потреби здобувачів за двома освітньо-науковими програмами.

Мета дисципліни: відповідно до сучасної методології, концепції вищої освіти ознайомити здобувачів з різними технологіями, методами, принципами, засобами, прийомами навчання та підтримки дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, озброїти вміннями застосовувати їх у майбутній організаторській, навчально-виховній, науково-дослідницькій діяльності.

Завдання: ознайомити з теоретичними основами роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями; створити умови для дослідження та аналізу сучасних методик та технологій навчання для дітей з інтелектуальними порушеннями; сформулювати вміння аналізувати, обирати й застосовувати відповідні корекційні технології у навчальному процесі; сформулювати вміння здійснювати оцінку ефективності застосування технологій у навчанні дітей з порушеннями інтелектуального розвитку; сприяти оволодінню методами, прийомами, засобами корекційно-розвиткової роботи; сприяти формуванню викладацької майстерності, організаційно-комунікативних здібностей,

засвоєнню технік педагогічної фаховості, методик діагностики навчально-пізнавальної діяльності; сформувати здатність до ефективної співпраці з іншими фахівцями.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач доктора філософії повинен: **знати:** основні типи порушень інтелектуального розвитку; психолого-педагогічні особливості таких дітей і специфіку їх навчання; сучасні методики та педагогічні підходи до роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями; технології та інструменти для підтримки навчального процесу; психолого-педагогічні технології для моніторингу та оцінки прогресу дітей з порушеннями інтелектуального розвитку; форми, методи та засоби навчання дітей з особливими освітніми потребами; педагогічні стратегії для підтримки соціальної інтеграції дітей у навчальному процесі; актуальні цифрові інструменти для педагогічної практики та дистанційного навчання; підходи до взаємодії з батьками, психологами, логопедами та іншими спеціалістами для забезпечення комплексної підтримки розвитку дітей; **вміти:** використовувати здобуті знання сучасної термінології, стандартів, положень законодавства, провідних концепцій у науковому дискурсі організаційної, викладацької й дослідницької діяльності; аналізувати, обирати й застосовувати відповідні технології відповідно до вимог викладання та вирішення дослідницьких завдань; обирати відповідні техніки педагогічної фаховості, методики діагностики навчально-пізнавальної діяльності та застосовувати їх у практичній діяльності; проводити різні форми занять у вищому навчальному закладі (лекції, лабораторні, практичні та семінарські заняття); поєднувати навчальні та виховні завдання; використовувати інтерактивні методи (прийоми) викладання; розв'язувати психолого-педагогічні завдання ситуативного характеру, що надасть практичним заняттям професійно-педагогічної спрямованості в опануванні загальнопредметними й фаховими компетентностями; розробляти та впроваджувати індивідуальні навчальні плани для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, враховуючи їхні особливості та потреби; застосовувати сучасні педагогічні технології для підтримки та розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями; моніторити та оцінювати ефективність

технологій і методик навчання; розвивати соціально-адаптивні навички дітей за допомогою сучасних технологій; здійснювати науково-дослідницьку діяльність у галузі сучасних технологій підтримки навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку; забезпечувати психологічну підтримку дітей і їхніх родин.

Важливо також сформувати у здобувача **інтегральну компетентність**: здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у сфері спеціальної та/або інклюзивної освіти, застосовувати методологію наукової діяльності та педагогічної науки, проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне і практичне значення.

Разом з інтегральною компетентністю важливим є також формування *загальних та спеціальних (фахових, предметних) компетентностей*, що забезпечують основу для ефективної професійної та наукової діяльності.

Загальні компетентності (ЗКО):

ЗК 01. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері спеціальної та/або інклюзивної освіти на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

ЗК 02. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 03. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, пошуку, оброблення та аналізу наукової інформації з різних джерел.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СКО):

СК 01. Здатність розв'язувати комплексні проблеми, виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері спеціальної та/або інклюзивної освіти; виокремлювати, систематизувати та прогнозувати актуальні психологічні проблеми, чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження.

СК 02. Здатність застосувати сучасні методології, методи та інструменти теоретичних та емпіричних досліджень у сфері спеціальної та/або інклюзивної освіти; планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових

результатів, які створюють нові знання у психології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках, та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

СК 03. Здатність проєктувати, моделювати, розробляти нові технології, методики і засоби у сфері спеціальної та/або інклюзивної освіти; ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні інноваційні проєкти в сфері психології та дотичні до неї міждисциплінарні проєкти, лідерство та відповідальність під час їх реалізації; забезпечувати дотримання прав інтелектуальної власності.

СК 04. Здатність здійснювати науково-педагогічну та освітню діяльність у закладах вищої освіти (наукових установах) у сфері спеціальної та інклюзивної освіти; здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті.

СК 06. Здатність здійснювати науково-педагогічну та освітню діяльність у закладах вищої освіти (наукових установах) у сфері спеціальної та інклюзивної освіти; застосовувати нові технології та інструменти, сучасні цифрові технології, бази даних та інші ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та викладацькій діяльності.

СК 07. Здатність здійснювати порівняльний аналіз українського й зарубіжного досвіду у використанні дослідницького інструментарію для розроблення передових практик доступної і безбар'єрної освіти осіб з ООП; уміння толерувати невизначеність і доводити унікальність власного наукового пошуку в умовах інформаційного / цифрового суспільства.

СК 12. Здатність створювати належний психологічний клімат в групі; виявляти шляхи оптимізації управління навчально-виховним процесом та створювати умови для їх реалізації; формувати психологічну готовність майбутніх фахівців до виконання ними своїх професійних обов'язків.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 60 год. (2 кредити ECTS).

У рамках курсу *«Сучасні технології навчання та підтримки дітей з порушеннями інтелектуального розвитку»* здобувачі ступеня доктора філософії оволодівають передовими методиками, концепціями та підходами, спрямованими на організацію освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами. Програма курсу передбачає всебічне вивчення ключових

аспектів, включаючи адаптацію навчальних матеріалів з урахуванням когнітивних особливостей дітей з інтелектуальними порушеннями, інтеграцію цифрових технологій для підвищення ефективності освітнього процесу, а також використання корекційно-розвивальних методик, спрямованих на оптимізацію навчання. Особлива увага приділяється практичному освоєнню інноваційних технологій, що надає здобувачам можливість не лише розвивати високий рівень професійної компетентності, а й здійснювати науково обґрунтовані дослідження в царині спеціальної педагогіки та психології.

Методика викладання дисципліни *«Сучасні технології навчання та підтримки дітей з порушеннями інтелектуального розвитку»* спирається на принципи системності, послідовності та міждисциплінарного підходу. Це дає змогу забезпечити глибоке і комплексне оволодіння сучасними педагогічними технологіями. Курс структуровано у вигляді двох змістовних модулів, кожен з яких зосереджений на розкритті певних, але взаємопов'язаних аспектів професійної діяльності у сфері спеціальної освіти.

Перший модуль – *«Організаційно-методичні засади навчання та підтримки дітей з порушеннями інтелектуального розвитку»* – присвячено вивченню теоретико-методологічних основ організації освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами. У рамках змісту цього модуля здійснюється аналіз наявних класифікацій та характеристик інтелектуальних порушень, а також розглядаються механізми адаптації освітнього змісту та форм навчання відповідно до індивідуальних потреб учнів. Крім того, визначаються рівні освітньої підтримки, що забезпечують реалізацію диференційованого підходу. Значна увага приділяється питанням міжвідомчої взаємодії, охоплюючи розробку та підтримку ефективних комунікаційних зв'язків між освітніми організаціями, фахівцями психологічно-педагогічного супроводу та родиною учнів. Такий підхід розглядається як ключова умова успішної реалізації комплексної стратегії розвитку дитини.

Другий модуль присвячено темі *«Практичні аспекти застосування сучасних технологій у навчанні та підтримці дітей з порушеннями інтелектуального розвитку»*, має прикладний характер і орієнтований на

розвиток в здобувачів умінь ефективно інтегрувати інноваційні технології та засоби у педагогічну практику. Основну увагу приділено питанням використання адаптивного навчально-методичного забезпечення, впровадження мультимедійних освітніх платформ, реалізації здоров'язбережувальних технологій у поєднанні з музично-ритмічною діяльністю, а також організації системи моніторингу ефективності навчально-корекційної роботи. Практична спрямованість модуля допомагає формувати у здобувачів компетенції, необхідні для впровадження сучасних освітніх підходів в умовах реальної професійної діяльності.

Навчання на третьому рівні вищої освіти, особливо в рамках освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії, має специфічні ознаки, які істотно відрізняють його від попередніх етапів. Цей рівень орієнтовано не лише на поглиблення професійних знань, а й здебільшого – на розвиток дослідницької самостійності, критичного мислення та здатності створювати нове наукове знання.

Однією з головних особливостей освітнього та наукового процесу є активна участь здобувачів у науково-дослідницькій діяльності. На відміну від класичної моделі навчання, орієнтованої переважно на відтворення та засвоєння знань, підготовка докторів філософії передбачає безпосередню участь у створенні наукових розробок, які мають елементи новизни та практичної значущості для певної галузі.

Важливим аспектом цього процесу є індивідуалізація освітньої траєкторії, що передбачає високий рівень академічної самостійності студентів. Створення персонального навчально-наукового плану, самостійне визначення теми дисертаційного дослідження, вибір відповідних методів і інструментів наукового пошуку – все це сприяє не лише успішному засвоєнню знань, а й розвитку унікального наукового мислення, а також формуванню дослідницької ідентичності майбутнього ученого.

У сучасному освітньому процесі підготовки докторів філософії особлива роль відводиться інтеграції міждисциплінарних підходів, яка дає можливість об'єднувати знання з різних наукових галузей і формувати цілісний науковий

світогляд. Цей підхід сприяє застосуванню комплексних аналітичних методів для розв'язання складних дослідницьких завдань, що є ключовою ознакою високого рівня освіти та наукової підготовки.

Важливе місце в освітньому процесі посідає самостійна робота здобувачів. Вона охоплює широкий спектр активностей: вивчення актуальної наукової літератури, підготовку до академічних дискусій, участь у конференціях, круглих столах, а також виконання індивідуальних дослідницьких проєктів, написання есе, опрацювання практичних кейсів тощо. Така робота поглиблює теоретичну базу знань і розвиває дослідницькі навички.

Підготовка докторів філософії передбачає використання проблемно-дослідницьких методів навчання, які орієнтовано на вирішення складних наукових завдань, створення авторських теоретичних моделей, розробку інноваційних концептуальних підходів та проведення експериментальних досліджень. Застосування цих методів не лише стимулює когнітивну активність здобувачів, а й сприяє розвитку креативного та критичного мислення, що є найважливішими компонентами професійної зрілості та компетентності дослідника.

Одним з ключових елементів сучасного освітнього процесу для підготовки здобувачів ступеня доктора філософії постає цифровізація навчального середовища. Вона охоплює активне використання інформаційно-комунікаційних технологій у науковій та освітній діяльності. Застосування спеціального програмного забезпечення для обробки та аналізу емпіричних даних, доступ до електронних наукових баз, а також участь в міжнародних освітніх та дослідницьких платформах сприяють розвитку цифрових компетенцій здобувачів. Це, своєю чергою, забезпечує їх успішну інтеграцію у світове наукове товариство.

З розвитком дослідницьких навичок особливого значення набуває формування педагогічної майстерності, оскільки здобувачі часто беруть участь у викладацькій діяльності в вищих навчальних закладах. У цьому аспекті важливе вміння методично обґрунтовано організувати навчальний процес, використовувати сучасні технології освіти, вибудовувати науково обґрунтовану

педагогічну комунікацію та адаптувати навчальні матеріали під потреби аудиторії. Оволодіння цими навичками сприяє створенню повноцінного професійного образу майбутнього вченого та педагога.

Під час вивчення курсу «Сучасні технології навчання та підтримки дітей з порушеннями інтелектуального розвитку» аспіранти розвивають важливі професійні навички, необхідні для аналізу, адаптації та застосування сучасних педагогічних технологій у сфері спеціальної освіти та психології. Навчальний процес інтегрує інноваційні методики навчання, включаючи кейс-стаді, проєктну роботу, дискусійні форми взаємодії та евристичний підхід, який стимулює когнітивну активність і допомагає формувати дослідницьке мислення.

Оцінка навчальних досягнень проводиться шляхом поетапного контролю знань і навичок. Цей процес охоплює як поточну оцінку, спрямовану на демонстрацію практичних умінь здобувачів у використанні освітніх технологій, так і підсумковий контроль у форматі заліку. Такий метод дає змогу всебічно визначити рівень сформованості професійних компетенцій.

Ефективність навчання за цією дисципліною досягається завдяки використанню інтерактивного підходу, що спрямований на активну участь здобувачів у навчальному процесі. Це сприяє розвитку практичних навичок і критичного мислення. Формування освітнього середовища, яке базується на принципах співпраці, самоаналізу та розв'язанні проблем, дає можливість значно підвищити рівень професійної підготовки.

Одним із найбільш дієвих підходів у навчанні вважається *кейс-метод*, заснований на розборі практичних ситуацій, взятих з реального досвіду педагогічної взаємодії з дітьми з інтелектуальними порушеннями. Робота над кейсами не тільки допомагає поглибити теоретичну базу знань, а й розвиває вміння приймати обґрунтовані рішення в складних освітніх умовах. Такий аналітичний підхід сприяє тренуванню логічного мислення, прогнозуванню наслідків різних педагогічних стратегій та укріпленню навичок командної роботи. Все це стає важливими елементами професійної компетенції майбутніх дослідників і педагогів.

Складовим елементом інтерактивного освітнього середовища є *організація проєктної діяльності*, яка є ефективним інструментом для розвитку професійної креативності та практичної спрямованості у здобувачів третього рівня вищої освіти. У цьому контексті дослідники реалізують індивідуальні або колективні проєкти, спрямовані на розробку навчальних матеріалів, корекційно-розвивальних програм, адаптаційних ресурсів або методичних рекомендацій, призначених для роботи з дітьми, що мають особливі освітні потреби. Виконання таких проєктів сприяє зміцненню прикладних компетенцій, вдосконаленню організаційних навичок, формуванню умінь самостійної роботи та взаємодії в команді, а також розвитку здатності адаптувати сучасні освітні технології з урахуванням особливостей навчання дітей з інтелектуальними порушеннями.

Інтерактивний підхід до організації освітнього процесу передбачає активне застосування методів колективної взаємодії, таких як *академічні дискусії* та *мозкові штурми*. Ці форми роботи сприяють глибокому осмисленню актуальних питань у сфері спеціальної освіти, розвитку компетенцій в аргументованому викладі думок, налагодженню ефективної міжособистісної комунікації, а також успішній взаємодії в міждисциплінарних командах. У процесі відкритих обговорень створюється можливість для аналізу реальних педагогічних випадків і формування конструктивних пропозицій, тоді як мозкові штурми забезпечують умови для розробки інноваційних ідей і пошуку альтернативних методологічних рішень.

Ігрові методи є важливим напрямом інтерактивного навчання і містять рольові ігри, симуляції та моделювання професійних ситуацій взаємодії з дітьми, які мають інтелектуальні порушення, а також з їхніми батьками (опікунами). Ці практики надають здобувачам можливість глибше усвідомити емоційно-поведінкові та когнітивні особливості дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, розвивати адаптивні педагогічні стратегії й зміцнювати емпатію, яка є ключовою якістю здобувача-дослідника. Застосування подібних методів сприяє не тільки створенню модельної

педагогічної реальності, а й формуванню ціннісного підходу до дитини в умовах інклюзивної та спеціальної освіти.

Практичні заняття є ключовим елементом освітнього процесу підготовки докторантів, сприяючи поглибленому засвоєнню теоретичних знань і розвитку професійних навичок, необхідних для успішної роботи у сфері спеціальної та інклюзивної освіти. Їх значущість обумовлена тим, що вони виконують ключову функцію в професійному становленні майбутніх фахівців, забезпечуючи перенесення теоретичних концепцій навчальної дисципліни в реальну педагогічну практику.

Практична підготовка передбачає важливий напрям – *розробку планів занять та корекційно-розвивальних заходів*, що враховують різноманітність рівнів інтелектуального розвитку дітей. Це сприяє розвитку у здобувачів здатності ефективно адаптувати сучасні освітні технології в контексті вікових, когнітивних та психоемоційних характеристик дітей з особливими освітніми потребами. На додаток, набуття навичок системного та аргументованого планування навчального процесу відіграє ключову роль у підвищенні професійного рівня педагогічної діяльності.

Моделювання педагогічних ситуацій відіграє ключову роль у системі практичної підготовки, передбачаючи вивчення реальних або гіпотетичних випадків взаємодії педагога з учнями та їхніми родинами. Цей метод дає змогу майбутнім спеціалістам-дослідникам розробляти алгоритми прийняття рішень у складних або нестандартних освітніх умовах, аналізувати можливі наслідки застосування різних методичних підходів і розробляти індивідуальні стратегії навчання, максимально враховуючи потреби конкретної дитини.

Ще одним важливим елементом практичної підготовки постає робота з *модельними навчальними програмами та програмами корекційно-розвивальної діяльності*. Майбутні доктори філософії проводять їх аналіз, виявляючи сильні та слабкі сторони навчально-методичних матеріалів, а також розробляють рекомендації щодо їх покращення з урахуванням потреб дітей з інтелектуальними порушеннями. Така взаємодія сприяє розвитку аналітичного

мислення, професійної педагогічної рефлексії та навичок адаптації освітніх інструментів для підвищення ефективності навчального процесу.

Висновки. Практичний досвід та зміст дисципліни свідчать про те, що підготовка здобувачів ступеня доктора філософії зі спеціальностей А 6 Спеціальна освіта (за спеціалізаціями) та С 4 Психологія передбачає не лише засвоєння фундаментальних теоретичних знань, а й формування дослідницьких, інноваційних і педагогічних компетентностей, необхідних для ефективної професійної діяльності в умовах інклюзивного та спеціалізованого освітнього середовища. Навчальна дисципліна «Сучасні технології навчання та підтримки дітей з порушеннями інтелектуального розвитку» відіграє ключову роль у забезпеченні цієї підготовки, оскільки забезпечує міждисциплінарний підхід до формування змісту навчання, орієнтує на практико-орієнтовану діяльність і сприяє розвитку здатності до інноваційного мислення.

Отже, цілісна методична організація навчального процесу за цією дисципліною сприяє формуванню компетентного, креативного й соціально відповідального науковця та педагога, здатного здійснювати професійну діяльність відповідно до сучасних викликів у сфері спеціальної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гладченко, І. В. (2024). Дидактичні засади використання імпровізованої музичної гри як методу розвитку музичних здібностей у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. *Теорія і практика спеціальної педагогіки та психології*, 12, 37–46.
2. Горішна, Н. М., Криницька, І. П., Скочко, М. О., Слозанська, Г. І., Столярик, О. Ю., & Петрочко, Ж. В. (2024). *Кейсменеджмент у роботі з дітьми з інвалідністю та їх сім'ями у територіальних громадах: методичний посібник*. Житомир: ТОВ «505».
3. Мартинчук, О. В. (2024). Проблема кадрового забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами в контексті євроінтеграційних змін в Україні у післявоєнний період. *Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі*, 330–334. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50883/>
4. Миронова, С. П. (2025). Компетентнісний підхід до реалізації методів підготовки майбутніх фахівців спеціальної освіти. *Inclusion and Diversity*, 5, 38–41. DOI: <https://doi.org/10.32782/inclusion/2025.5.8>

5. Освітньо-наукова програма підготовки здобувачів ступеня доктора філософії за спеціальністю «А 6 Спеціальна освіта». (2025). Київ. ІСПіП. Режим доступу: https://ispukr.org.ua/?page_id=7286
6. Освітньо-наукова програма підготовки здобувачів ступеня доктора філософії за спеціальністю «С 4 Психологія». (2025). Київ. ІСПіП. Режим доступу: https://ispukr.org.ua/?page_id=7286
7. Слозанська, Г., & Горішна, Н. (2023). Роль освіти впродовж життя у підготовці фахівців спеціальної та інклюзивної освіти. *Акціопсихологічні вектори розвитку сучасної освіти: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції*, 86–90. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка.
8. Стинська, В. В. (2022). *Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник*. Івано-Франківськ.
9. Чеботарьова, О. (2025). Нова українська школа: сучасний зміст та практики навчання учнів з особливими освітніми потребами. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 117(1), 97–114. <https://doi.org/10.33189/ectu.v117i1.215>
10. Чеботарьова, О. В. (2022). Навчання та підтримка дітей з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах війни: поради педагогам. *Особлива дитина: навчання та виховання*, 3, 40–51. <https://doi.org/10.33189/ectu.v107i3.113>
11. Chebotariova, O. (2022). Results of competence formation in parents of children with moderate intellectual disabilities. Chobanian, A., Boriak, O., Kolyshkina, A., Kolyshkin, O., Dehtiarenko, T., Chebotariova O. (2022). *Wiad Lek.* P.1861–1868. DOI: 10.36740/WLek202208108
12. V. Zasenka, Olena V. Chebotaryova, Alla L. Dushka, Andrii V. Lapin, Nataliia O. Kvitka (2022) Assessment of Compliance with Healthy Lifestyle Standards by the Instructional Staff of Higher Educational Institutions /Ivan M. Okhrimenko, Viacheslav V. Zasenka, Olena V. Chebotaryova, Alla L. Dushka, Andrii V. Lapin, Nataliia O. Kvitka, Iryna A. Holovanova/ *Acta Balneologica//JOURNAL OF THE POLISH BALNEOLOGY AND PHYSICAL MEDICINE ASSOCIATION/TOM LXIV NUMBER 5 (171)/bimonthly september-oct. p. 463. DOI: 10.36740/ABAL202205115*

REFERENCES

1. Hladchenko, I. V. (2024). *Dydaktychni zasady vykorystannia improvizovanoi muzychnoi hry yak metodu rozvytku muzychnykh zdibnostei u ditei z porushenniamy intelektualnoho rozvytku [Didactic principles of using improvised musical play as a method of developing musical abilities in children with intellectual disabilities]. *Teoriia i praktyka spetsialnoi pedahohiky ta psykholohii*, 12, 37–46. [in Ukrainian].*

2. Horishna, N. M., Krynytska, I. P., Skochko, M. O., Slozanska, H. I., Stolyaryk, O. Yu., & Petrochko, Zh. V. (2024). *Keismenedzhment u roboti z ditmy z invalidnistiu ta yikh sim'iamy u terytorialnykh hromadakh [Case management in working with children with disabilities and their families in territorial communities]: metodychnyy posibnyk*. Zhytomyr: TOV «505». [in Ukrainian].
3. Martynchuk, O. V. (2024). Problema kadrovoho zabezpechennia osvity osib z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v konteksti yevrointehratsiinykh zmin v Ukraini u pisliavoiennyi period [The problem of staffing education for people with special educational needs in the context of European integration changes in Ukraine in the post-war period]. *Korektsiino-reabilitatsiina diialnist: stratehii rozvytku u natsionalnomu ta svitovomu vymiri*, 330–334. [in Ukrainian].
4. Myronova, S. P. (2025). Kompetentnisnyi pidkhid do realizatsii metodiv pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv spetsialnoi osvity [Competency-based approach to the implementation of methods for training future special education specialists]. *Inclusion and Diversity*, 5, (s. 38–41). <https://doi.org/10.32782/inclusion/2025.5.8> [in Ukrainian].
5. Osvitno-naukova prohrama pidhotovky здобувачив ступеня доктора філософії за спеціальністю «А 6 Спеціальна освіта» [Educational and scientific program for the preparation of candidates for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty «A 6 Special Education»]. (2025). Kyiv: ISPiP. Retrieved from https://ispukr.org.ua/?page_id=7286 [in Ukrainian].
6. Osvitno-naukova prohrama pidhotovky здобувачив ступеня доктора філософії за спеціальністю «С 4 Психологія» [Educational and scientific program for the preparation of candidates for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty «C 4 Psychology»]. (2025). Kyiv: ISPiP. Retrieved from https://ispukr.org.ua/?page_id=7286 [in Ukrainian].
7. Slozanska, H., & Horishna, N. (2023). Rol' osvity vprodovzh zhyttia u pidgotovtsi fakhivtsiv spetsial'noyi ta inkl'uzyvnoyi osvity [The role of lifelong learning in the training of special and inclusive education professionals]. *Aksiopsykholohichni vektory rozvytku suchasnoyi osvity: zbirnyk materialiv Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoi konferentsiyi* (s. 86–90). Ternopil': TNPU im. V. Hnatyuka. [in Ukrainian].
8. Stynska, V. V. (2022). *Metodyka vykladannya u vyshchiiy shkoli: navchal'nyy posibnyk*. [Teaching methods in higher education: a textbook]. Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian].
9. Chebotarova, O. (2025). Nova ukrainska shkola: Suchasnyi zmist ta praktyky navchannia uchniv z osoblyvymy osvitnimy potrebamy [New Ukrainian School: Modern Content and Practices of Teaching Students with Special Educational Needs]. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia*, 117(1), 97–114. <https://doi.org/10.33189/ectu.v117i1.215> [in Ukrainian].
10. Chebotarova, O. V. (2022). Navchannia ta pidtrymka ditei z porushenniamy intelektual'nogo rozvytku v umovakh viiny: Porady pedahoham [Teaching and supporting children with intellectual disabilities in wartime: advice for educators]. *Osoblyva dytyna: navchannia ta vykhovannia*, 3, 40–51. <https://doi.org/10.33189/ectu.v107i3.113> [in Ukrainian].

11. Chebotariova, O. (2022). Results of competence formation in parents of children with moderate intellectual disabilities. Chobanian, A., Boriak, O., Kolyshkina, A., Kolyshkin, O., Dehtiarenko, T., Chebotariova O. (2022). *Wiad Lek.* P.1861–1868. DOI: 10.36740/WLek202208108 [in English].

12. V. Zasenko, Olena V. Chebotaryova, Alla L. Dushka, Andrii V. Lapin, Nataliia O. Kvitka (2022) Assessment of Compliance with Healthy Lifestyle Standards by the Instructional Staff of Higher Educational Institutions /Ivan M. Okhrimenko, Viacheslav V. Zasenko, Olena V. Chebotaryova, Alla L. Dushka, Andrii V. Lapin, Nataliia O. Kvitka, Iryna A. Holovanova/ *Acta Balneologica // JOURNAL OF THE POLISH BALNEOLOGY AND PHYSICAL MEDICINE ASSOCIATION/TOM LXIV NUMBER 5 (171)/bimonthly september-oct. p. 463* DOI: 10.36740/ABAL202205115 [in English].

ДІАГНОСТИКА І КОРЕКЦІЯ

УДК 37.013:376

Світлана Литовченко,

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач відділу освіти дітей

з порушеннями сенсорного розвитку

E-mail: svetalitovchenko@ukr.net

ORCID ID orcid.org/0000-0003-0001-4667

[Researcher ID GLS-3925-2022](https://www.researcherid.com/ResearcherID/GLS-3925-2022)

Svitlana Lytovchenko,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Head of the Department of Education

for Children with Sensory Development Disorders

Валентина Жук,

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник відділу

освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку

E-mail: valechka_zhuk@ukr.net

ORCID ID orcid.org/0000-0001-8183-5250